

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано поняття «фінансової безпеки», виявлені чинники, які негативно впливають на фінансову безпеку підприємства, розроблено схему управління фінансовою безпекою, вибрана група показників для оцінки фінансової безпеки та проведено аналіз фінансової безпеки на прикладі будівельних підприємств.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки характеризується наявністю значної кількості чинників, які негативно впливають на функціонування підприємства, основні з них: світова фінансова криза, діяльність податкового і регуляторного законодавства, інфляційні процеси, падіння рівня виробництва, зростання безробіття. Дія цих чинників негативно впливає на економічну діяльність підприємств, що в підсумку може призвести до втрати підприємством фінансової безпеки.

Різні аспекти фінансової безпеки були розглянуті в працях таких вчених, як Барановський О.І. [1], Бланк І.О. [2], Папехін Р.С. [9], Горячева К.С. [3], Кузенко Т.Б. [6] та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є вивчення фінансової безпеки підприємства і виявлення способів управління нею.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансова безпека є універсальною категорією, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання зумовлюється переважно станом їх фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємств.

У ході дослідження для встановлення найбільш оптимального визначення поняття «фінансова безпека», порівняні наукові думки відомих вчених (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова безпека»

Автор	Визначення
Горячева К.	Це такий фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, цілей та задач достатнім обсягом фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток усієї фінансової системи. [3, с. 3].
Папехін Р.С.	Здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища [9, с. 13].
Кузенко Т.Б., Прохорова В.В., Сабліна Н.В. та Мунтіян В.	Стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень; якості правління, використання основних та обігових фондів підприємства, структури його капіталу, норм дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку [6, с. 27; 8, с. 121].
Бланк І.А.	Кількісний і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенціальних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періоді [2, с. 385].
Судакова О.І.	Важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану [11].
Ревчук Н.І.	Фінансова безпека підприємства — це захист від можливих фінансових витрат і запобігання банкрутству підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [10, с. 22].
Кириченко А., Кім Ю.	Фінансова безпека підприємства — фінансове положення і фінансова стабільність, здатні забезпечити підприємству нормальний ефективний розвиток його діяльності [5, с. 84].
Мірза-заде Хайям Керим оглы	Фінансова безпека підприємства — стійкий в довгостроковій перспективі стан фінансів підприємства, що дозволяє організації самостійно розробляти і реалізовувати свою фінансову стратегію відповідно до своїх основоположних фінансових інтересів в умовах ризику, невизначеності (конкурентного і нестабільного середовища) [7, с. 9].
Гудзь О.Е.	Фінансова безпека підприємства повинна розглядатися в плоскості забезпечення його стійкого розвитку, який сприяє подальшому удосконаленню соціально-економічної системи і має дієвий, ефективний механізм виявлення і протистояння зовнішнім і внутрішнім погрозам [4].

Фінансова безпека представляє такий стан підприємства, яке: а) дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді; б) задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства; в) забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства; г) здатне протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і погрозам, прагнучим заподіяти фінансовий збиток підприємству, або змінити небажано структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство; д) забезпечує достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень; е) забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

На збереження фінансової безпеки впливають зовнішні та внутрішні чинники, які несуть певні загрози (рис. 1).



Рис. 1. Чинники, які впливають на збереження фінансової безпеки [запропоновано автором].

інтереси партнерів і конкурентів. Забезпечення фінансової безпеки має ґрунтуватись не з позиції окремого процесу, а у системі взаємозв'язків усіх процесів, котрі відбуваються як усередині підприємства, так й поза його межами у взаємодії із зовнішнім середовищем.

Важливими умовами і елементами у забезпеченні нормального функціонування підприємства є оцінка і управління економічними ризиками та адаптація до змін ринкової кон'юнктури.

Фінансова безпека підприємства є складним явищем і тому може розглядатись як сукупність відповідних елементів. Проаналізувавши літературу [3; 11], можна запропонувати наступну схему системи управління фінансовою безпекою підприємства (рис. 2).

Для вироблення політики управління фінансовою безпекою підприємства спочатку ставляться цілі і завдання, визначаються принципи і функції їх забезпечення, тобто виробляється певна стратегія. На основі аналізу основних елементів системи: суб'єктів, об'єктів, ризиків і погроз розробляється механізм управління фінансовою безпекою, і здійснюється зворотний зв'язок: коли за допомогою механізму фінансової безпеки управляють елементами системи. На всіх стадіях розробки і здійснення політики управління фінансовою безпекою підприємства необхідний всеосяжний контроль. Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. При цьому для кожного окремого проміжку часу повинен бути визначений пріоритетний об'єкт, відповідальність за оптимізацію параметрів якого повинна бути закріплена за конкретним суб'єктом фінансової безпеки підприємства.

Таким чином, для організації ефективної системи фінансової безпеки підприємства необхідна розробка відповідної документації підприємства, де мають бути визначені завдання забезпечення фінансової безпеки, а також критерії, на підставі яких фінансова безпека підприємства може бути визнана порушеною, виходячи з чого необхідно розробляти методологію запобігання погрозам та впроваджувати її на підприємстві. При цьому повинен забезпечуватися процес контролю і оцінки проведених дій.

Діяльність підприємства сполучена з постійною та багатоаспектною взаємодією з зовнішнім оточенням, що висуває високі вимоги щодо управлінського процесу на підприємстві. Зовнішнє середовище підприємства є основним джерелом, що живить підприємство ресурсами, необхідними для підтримки і розвитку його внутрішнього потенціалу. Зовнішнє середовище включає велике число компонентів, які по-різному за ступенем, характером та періодичністю впливають на підприємство. Враховуючи те, що внутрішня сфера діяльності має високий рівень керованості та можуть бути змінені її компоненти, тому саме гармонізація внутрішніх інтересів є основним генератором забезпечення безпеки підприємства.

Можно зробити наступний висновок: оскільки підприємство в процесі своєї діяльності взаємодіє з різними суб'єктами, які можуть надати істотні можливості і створити серйозні погрози, необхідно брати до уваги не лише свої, а й різноманітні

Оцінка фінансової безпеки будується на наступних групах показників, що характеризують фінансовий стан: показники майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості і незалежності, ділової активності, рентабельності. На основі яких проведено аналіз фінансової безпеки будівельних підприємств АРК: ВАТ «БУ-813» і ВАТ «Південшляхбуд». Для порівняння цих підприємств було приведено показники у приведені, та розраховано інтегральний показник (табл. 2).

У 2010 р. інтегральний показник фінансової безпеки у ВАТ «Будівельне управління №813» вище, ніж у ВАТ «Південшляхбуд», що характеризує його як більш фінансово безпечне. У ВАТ «Південшляхбуд» інтегральний показник має чітку тенденцію до зниження, це пояснюється зниженням приватних показників фінансової незалежності і рентабельності, за рахунок зниження прибутку в динаміці, зростання об'ємів продажів в кредит, зменшення комерційного кредиту, що надається.

У цей же час інтегральний показник фінансової безпеки ВАТ «Будівельне управління №813» збільшується. На дану динаміку перш за все вплинуло збільшення приватного інтегрального показника рентабельності за рахунок отримання прибутку; також позитивний вплив зробило збільшення приватного показника майнового стану.

Аналіз фінансової безпеки показав, що підприємствам для поліпшення фінансової безпеки необхідно покращувати одиничні інтегральні показники рентабельності і ділової активності.

У ВАТ «Південшляхбуд» була виявлена проблемна стаття, що негативно позначається на фінансову безпеку, — дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка в структурі активів займає 53%. Отже, розглянуто 3 варіанти погашення заборгованості: оптимістичний, реальний і песимістичний, при яких відповідно погашається 100%, 75% і 50% заборгованості.

У зв'язку з новими отриманими прогнозними даними, були складені прогнозні форми звітності №1 «Баланс», №2 «Звіт про фінансові результати», №3 «Звіт про рух грошових коштів» і перераховані інтегральні показники фінансової безпеки (табл. 3). Вони показали, що прогнозною варіант покращує фінансову безпеку підприємства, про що свідчать вищий інтегральною показник фінансової безпеки по всіх 3 варіантам прогнозу погашення дебіторської заборгованості.

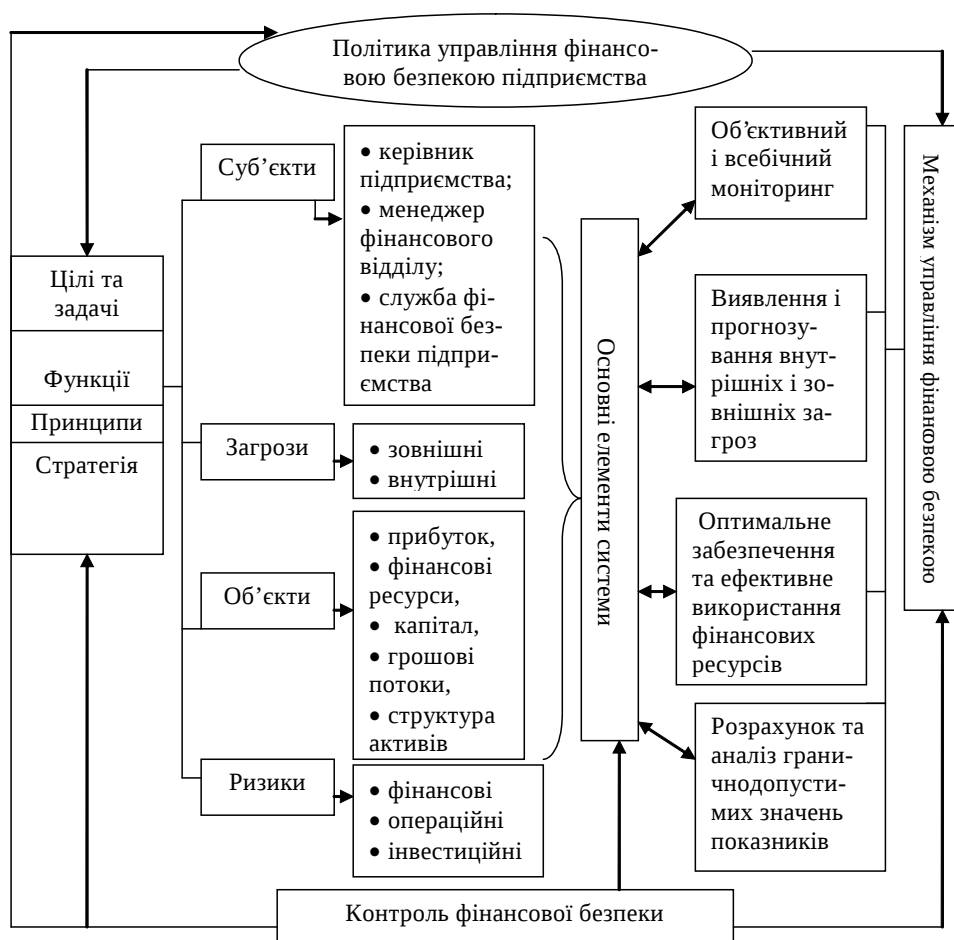


Рис. 2. Управління фінансовою безпекою підприємства [запропоновано автором].

Таблиця 2

Інтегральний показник фінансової безпеки *

Одиничні інтегральні показники	ВАТ "Південшляхбуд"			ВАТ "Будівельне управління №813"		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Майнового стану	1,6717	1,5771	1,1533	1,2197	1,2911	2,0105
Ліквідності	0,3117	0,1241	0,4556	0,5428	0,4446	0,3023
Фінансової незалежності	0,1694	0,1363	0,0875	0,0824	0,0925	0,0636
Співвідношення грошових потоків	0,6830	1,9062	0,7152	1,2452	1,4179	1,6735
Ділової активності	3,4444	2,0555	1,8935	1,3045	0,7681	0,6856
Рентабельності	0,4853	0,3234	0,1714	-2,1845	-0,5884	0,6121
Інтегральний показник фінансової безпеки	1,1276	1,0204	0,7461	0,3684	0,5710	0,8913

* Розраховано автором статті

розрахунок отримання прибутку; також позитивний вплив зробило збільшення приватного показника майнового стану.

Аналіз фінансової безпеки показав, що підприємствам для поліпшення фінансової безпеки необхідно покращувати одиничні інтегральні показники рентабельності і ділової активності.

У ВАТ «Південшляхбуд» була виявлена проблемна стаття, що негативно позначається на фінансову безпеку, — дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка в структурі активів займає 53%. Отже, розглянуто 3 варіанти погашення заборгованості: оптимістичний, реальний і песимістичний, при яких відповідно погашається 100%, 75% і 50% заборгованості.

У зв'язку з новими отриманими прогнозними даними, були складені прогнозні форми звітності №1 «Баланс», №2 «Звіт про фінансові результати», №3 «Звіт про рух грошових коштів» і перераховані інтегральні показники фінансової безпеки (табл. 3). Вони показали, що прогнозною варіант покращує фінансову безпеку підприємства, про що свідчать вищий інтегральною показник фінансової безпеки по всіх 3 варіантам прогнозу погашення дебіторської заборгованості.

Таблиця 3

Прогнозний інтегральний показник фінансової безпеки

Одиничні інтегральні показники	ВАТ «Південшляхбуд»			ВАТ «Будівельне управління №813»		
	Оптимістичний	Реальний	Песимістичний	Оптимістичний	Реальний	Песимістичний
Майнового стану	1,9319	1,672	1,4742	2,0226	2,0420	2,0611
Ліквідності	0,3084	0,3756	0,4137	0,2935	0,2990	0,3030
Фінансової незалежності	0,1678	0,1348	0,1135	0,0588	0,0630	0,0664
Співвідношення грошових потоків	0,5822	0,5995	0,7159	1,2943	1,4308	1,6739
Ділової активності	5,3933	3,1834	2,4604	0,7009	0,7140	0,7272
Рентабельності	0,3585	0,2863	0,2376	-0,0969	0,0062	0,0934
Інтегральний показник фінансової безпеки	1,457	1,0419	0,9026	0,7122	0,7592	0,8208

* Розраховано автором статті

Для поліпшення фінансової безпеки ВАТ «Будівельне управління №813» необхідне введення нового виду діяльності, запропоновано — виробництво виробів з металу. Зпрогнозовано 3 варіанти розвитку подій: оптимістичний, реальний і песимістичний. Також був розрахован прогнозний план руху засобів в результаті основної діяльності в перший рік функціонування, складені прогнозні форми звітності та перераховані інтегральні показники фінансової безпеки (табл. 3).

У наслідок введення нового виробництва і розвитку його по 3 варіантам: песимістичний, реальний і оптимістичний. Отриманий інтегральний показник фінансової безпеки в порівнянні з 2010 р. не збільшується по всім трьом варіантам, оскільки цього року в підприємства таке високе значення інтегрального показника фінансової безпеки було отримано лише за рахунок повернення податку на прибуток, а цей випадок є швидше одиничним. Тому при розрахунку інтегрального показника враховується той факт, що на підприємстві не буде цього доходу, як спостерігалось в 2008 і 2009 рр. Отже, якщо порівнювати отримані інтегральні показники з аналогічними в 2008 і 2009 рр., тоді впровадження нового виробництва збільшує даний показник по всім трьом варіантам.

ВИСНОВКИ

1. Фінансова безпека — це стан підприємства, при якому забезпечується його фінансова стійкість, завдяки необхідним фінансовим ресурсам реалізуються поставлені цілі, а контроль на усіх стадіях та грамотне розпорядження фінансовими ресурсами дають необхідну вигоду. Забезпечення фінансової безпеки має ґрунтуватись не з позиції окремого процесу, а у системі взаємозв'язків усіх процесів, котрі відбуваються як усередині підприємства, так й поза його межами у взаємодії із зовнішнім середовищем.

2. Оцінка фінансової безпеки будується на наступних групах показників, що характеризують фінансовий стан: показники майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості і незалежності, ділової активності, рентабельності. На основі цих показників проведено аналіз фінансової безпеки будівельних підприємств АРК: ВАТ «БУ-813» та ВАТ «Південшляхбуд», для порівняння розраховано інтегральний показник, який у 2010 р. у ВАТ «Будівельне управління №813» вище, ніж у ВАТ «Південшляхбуд», що характеризує його як більш фінансово безпечне.

3. Аналіз фінансової безпеки показав, що підприємствам для поліпшення фінансової безпеки необхідно покращувати одиничні інтегральні показники рентабельності і ділової активності. Для цього підприємствам запропоновано відповідні заходи. У ВАТ «Південшляхбуд» була виявлена проблемна стаття, що негативно позначається на фінансову безпеку, — дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка в структурі активів займає 53%. Отже, розглянуто 3 варіанти погашення заборгованості: оптимістичний, реальний і песимістичний, при яких відповідно погашається 100%, 75% і 50% заборгованостей. Для поліпшення фінансової безпеки ВАТ «Будівельне управління №813» необхідне введення нового виду діяльності, запропоновано — виробництво виробів з металу. Після цих заходів інтегральний показник підприємств по 3 варіантам збільшився, що характеризує їх, як більш фінансово безпечне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. / О.І. Барановський. — К.: Фенікс, 1999. — 338 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И.А. Бланк. — К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. — 784 с.
3. Горячева К.С. Механизм управления финансовой безопасностью предприятия: Автореф. дис. канд. экон. наук: 08.06.01. / К.С. Горячева — К.: НАУ, 2006. — 17 с.
4. Гудзь О.Е. Финансовая безопасность агроформирований в условиях кризисных деформаций экономического пространства Украины: диагностика экономических возможностей. / О.Е. Гудзь. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://economyar.pnord.ru/>.
5. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О.А. Кириченко // Финансовые рынки и ценные бумаги, 2009. — №16. — С. 22-28.
6. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко, В.В. Прохорова, Н.В. Саблина // Бизнес Информ. — 2007. — №12 (1). — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.refine.org.ua>
7. Мирза-заде Х.К. оглы. Теория и методика определения уровня финансовой безопасности азербайджанской государственной железной дороги. / Мирза-заде Х.К. оглы: автореф. дис. на зодб. наук. ступ. канд. эк. наук. — С-Пб, 2009. — 23 с.
8. Мунтян В.І. Економічна безпека України. / В. І. Мунтян. — К.: КВІЦ, 1999. — 464 с.
9. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р.С. Папехин. — Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007 — 16 с.
10. Реверчук Н.И. Управление экономическою безопасностью предприятий / Н.И. Реверчук. — Л.: ЛБИ НБУ, 2004. — 195 с.
11. СудакOVA О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. СудакOVA // Економічний простір. — 2008. — № 9. — С. 140-148. — Электронный ресурс — Режим доступа: www.nbuv.gov.ua/portal

Стаття надійшла до редакції 20 жовтня